

1. Metodologiczne podstawy badań wśród uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych Miasta Rzeszowa

1.1. Wprowadzenie do badań, metoda i materiał badawczy

Badania zrealizowane zostały w maju i czerwcu 2015 roku metodą badań sondażowych za pomocą kwestionariusza ankiety. Badania przeprowadzone zostały w terenie przez odpowiednio przygotowanych ankierów, którymi byli studenci Uniwersytetu Rzeszowskiego. Narzędzie badawcze w postaci kwestionariusza ankiety przygotowane zostało przez autora opracowania.

Podczas doboru populacji do badań uwzględniono specyfikę szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych Miasta Rzeszowa. Badania miały objąć swym zasięgiem około 0,5% populacji uczniów, co oznaczało, że w badaniach uczestniczyć będzie około 800 osób. Ze względu na sporą populację badawczą, ustalono maksymalny błąd na poziomie 5,8% przy współczynniku ufności 0,95.

Wśród zmiennych, które stanowiły podstawę doboru populacji były: rodzaj szkoły, wiek, płeć, wykształcenie głowy rodziny.

Dobór tych zmiennych wynikał z następujących przesłanek:

- a) Rodzaj szkoły może wpływać na to, jak badane jednostki postrzegają przemoc w szkole oraz problem stosowania środków psychoaktywnych, takich jak alkohol czy narkotyki, a także jaki jest ich stosunek do tych zjawisk. Powszechnie uważa się, że najbardziej zagrożonymi tymi zjawiskami są uczniowie szkół gimnazjalnych, z racji tego, że są oni w wieku podatności na wpływy z zewnątrz, a także uczniowie zasadniczych szkół zawodowych. Inne jest postrzeganie tej problematyki przez uczniów szkół średnich ogólnokształcących i technicznych, którzy przygotowują się do studiów i nie chcą „komplikować” sobie życia różnymi problemami,.
- b) Wiek determinuje powstawanie określonego przekonania na temat wymienionych problemów, co wyraża się tym, że na osoby młodsze łatwiej można wpływać opiniami, że są to zjawiska powszechne, normalne, oczywiste, że przemoc nic nie znaczy, a palenie papierosów jest bardziej szkodliwe niż palenie marihuany.
- c) Postrzeganie problemów przemocy w szkole i stosowania środków psychoaktywnych oraz stosunek do zjawiska narkomanii są w dużym stopniu zależnie od płci respondentów, co oznacza, że chłopcy mają bardziej „luzackie” podejście do życia, co objawia się w tym, że chętniej niż dziewczęta będą wchodzić w konflikty

z rówieśnikami, eksperymentować z różnymi narkotykami, upijać się alkoholem, bawić się ryzykownie, w tym jeździć na skuterach, motocyklach.

- d) Omawiane problemy są zależne także od wykształcenia rodziców respondentów, co wyraża się w tym, że niższe wykształcenie rodziców wpływa na większą uległość wobec namowy otoczenia zewnętrznego, z kolei wyższe wykształcenie rodziców wpływa na to, że osoby mogą mieć pewien dystans do tych zjawisk. Istotne jest także i to, że użyte pojęcie „głowa rodziny” jest swoistym skrótem metodologicznym, gdyż w innym przypadku należałoby zapytać osobno o wykształcenie ojca oraz wykształcenie matki, a z punktu widzenia niniejszych badań jest to całkowicie niepotrzebne.
- e) Znaczące miejsce w postrzeganiu problemów społecznych zajmuje także miejsce zamieszkania osób badanych. Cechą społeczną mieszkańców dużego miasta jest znaczna anonimowość w stosunku do osób mieszkających w małych miasteczkach i na wsi. Zamieszkiwanie w danym miejscu determinuje zatem zachowania ludzi młodych. Ktoś, kto czuje się anonimowy, nie mając wokół siebie kontroli społecznej, będzie w pewnych sferach życia społecznego zachowywał się bardziej swobodnie, od osób, które mają poczucie, że kontrola społeczna działa prawidłowo.

Przygotowując się do badań zdecydowano się wykorzystać technikę ankiety audytoryjnej, jako najłatwiejszą do zastosowania, a także o najniższych kosztach związanych zarówno ze stroną logistyczną badań, jak i stroną kosztową.

W związku z tym procedura badawcza przedstawiała się następująco:

1. Zebrano dane instytucjonalne na temat szkół i uczniów Miasta Rzeszowa, a w szczególności zapoznano się z informacjami demograficznymi.
2. Przygotowano dane na temat liczby uczniów Miasta Rzeszowa. Przeanalizowano liczbę uczniów gimnazjów. Podobna procedura dotyczyła wyboru młodzieży ze szkół ponadgimnazjalnych.
3. W następnej kolejności dokonano wyboru szkół i klas do badań, stosując metodę losową. Polegało to na tym, że spośród określonej liczby szkół gimnazjalnych Miasta Rzeszowa wylosowano te, które miały uczestniczyć w badaniach, a następnie losowano poszczególne klasy do badań. Podobnie postąpiono ze szkołami ponadgimnazjalnymi.

4. Kolejnym krokiem było dobranie ankierów do badań, a także dokonanie badań pilotażowych. Każdy z ankierów został poinformowany o celu badań, o potrzebie ich rzetelności, a także o zakresie badań.
5. Następnie przeprowadzono badania w wylosowanych szkołach techniką ankiety audytoryjnej. Ankierzy informowali uczniów o tym, że ankiety trafią wyłącznie do rąk osób zajmujących się analizą socjologiczną, a nauczyciele nie będą mieć do nich dostępu. Ankierzy prowadzili badania bez udziału nauczycieli lub wychowawców danych klas, a następnie wypełnione ankiety wkładali do przygotowanych kopert i zaklejali na oczach uczniów.
6. Po przeprowadzeniu badań, dokonano sprawdzenia poprawności wypełnienia ankiet i odrzucenia ankiet, które nie były wypełnione w pełni.
7. Zebrano 780 ankiet. Po przeglądnięciu wszystkich ankiet, do analiz zakwalifikowano 774 ankiet.
8. Kolejnym etapem badań było przygotowanie instrukcji kodowej, uwzględniającej specyfikę kwestionariusza ankiety.
9. Mając przygotowaną instrukcję kodową, dokonano zakodowania każdej ankiety i wpisania kodów do komputera.

Po zakończeniu tej części działań, za pomocą odpowiedniego komputerowego programu statystycznego, obliczono dane statystyczne. Wyliczono także średnie statystyczne, a do obliczenia współzależności badanych cech wykorzystano test chi-kwadrat.

1.2. Charakterystyka badanej populacji

Badania objęły 774 uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych różnego typu Miasta Rzeszowa. Badania miały za zadanie odpowiedzieć na pytania, jaki jest stosunek respondentów do przemocy w szkole, jakie są ich doświadczenia z alkoholem, ze środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi.

Rozkład ze względu na dane osobowe respondentów (zmiennie niezależne) przedstawiają tabele i wykresy. Zmiennie te dotyczą rodzaju szkoły, wieku, płci, oraz wykształcenia głowy rodziny.

Należy mieć świadomość, że o ile zmienna niezależna jaką jest rodzaj szkoły jest możliwa do weryfikacji, tym bardziej, że badania prowadzono w poszczególnych klasach szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, o tyle pozostałe zmiennie, takie jak wiek, płeć,

wykształcenie głowy rodziny i miejsce zamieszkania, mają charakter subiektywny, tym bardziej, że młodzież lubi dodawać sobie lat (w odróżnieniu od osób dorosłych), może chcieć przekłamywać rzeczywistość zmieniając w ankiecie własną płeć (mimo tego, że metryczka ankiety była kontrolowana), a także nie wiedzieć, jakie jest faktyczne wykształcenie rodziców. Nie mniej jednak zmienne niezależne są istotne z punktu widzenia badań, gdyż stanowią postawę analizy korelacyjnych.

Pierwszą zmienną jest rodzaj szkoły, w których przeprowadzone zostały badania. Rozkład danych w tym zakresie przedstawia tabela 1.1 i wykres 1.1.

Tabela 1.1

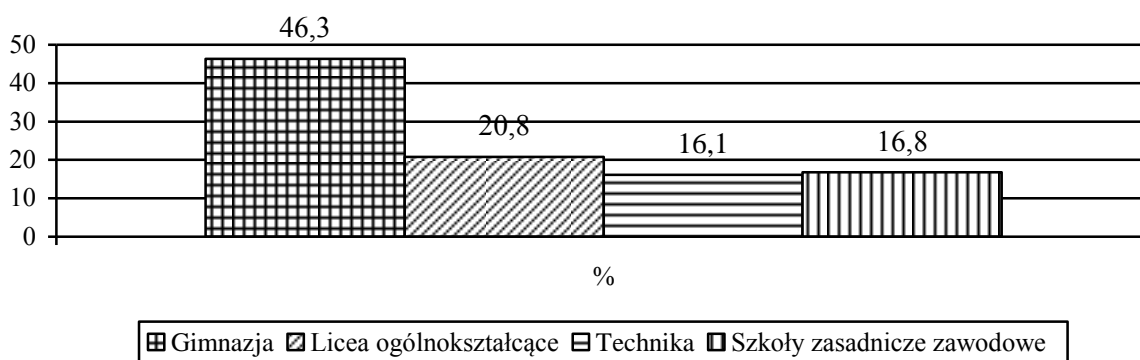
Rodzaj szkoły w badaniach w Rzeszowie

Wyszczególnienie	Liczba	%
Gimnazja	358	46,3
Licea ogólnokształcące	161	20,8
Technika	125	16,1
Szkoły zasadnicze zawodowe	130	16,8
Brak odpowiedzi	0	0,0
Razem	774	100,0

Źródło: badania własne

Wykres 1.1

Rodzaj szkoły (bez braków odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne

Na podstawie danych zawartych w tabeli i wykresie widać, że w badaniach uczestniczyło 46,3% uczniów gimnazjów, 20,8% uczniów liceów ogólnokształcących, 16,1% uczniów techników oraz 16,8% uczniów zasadniczych szkół zawodowych. Analiza danych pokazuje, że istnieje lekka przewaga w badaniach uczniów szkół ponadgimnazjalnych, co

wynika za specyfiki szkół w Rzeszowie. Następną zmienną którą poddano analizie, jest wiek respondentów. Ilustruje to tabela 1.2 i wykres 1.2.

Tabela 1.2

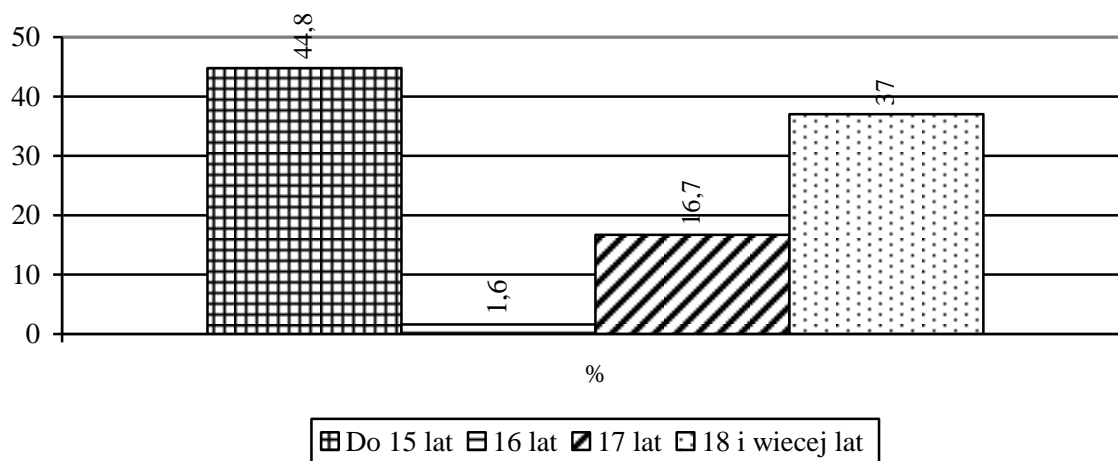
Wiek respondentów w badaniach w Rzeszowie

Wyszczególnienie	Liczba	%
Do 15 lat	347	44,8
16 lat	12	1,6
17 lat	129	16,7
18 i więcej lat	286	37,0
Brak odpowiedzi	0	0,0
Razem	774	100,0

Źródło: badania własne

Wykres 1.2

Wiek respondentów (bez braków odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne

Z danych wynika, że 46,4% respondentów to osoby w wieku do 16 lat, a więc uczniowie szkół gimnazjalnych, zaś 53,6% badanych, to osoby w wieku 17 i więcej lat, a więc uczniowie szkół ponadgimnazjalnych.

Kolejną z ważniejszych zmiennych niezależnych jest płeć respondentów. W związku z tym dane dotyczące płci osób uczestniczących w badaniach uczniów przedstawia tabela 1.3 i wykres 1.3.

Tabela 1.3

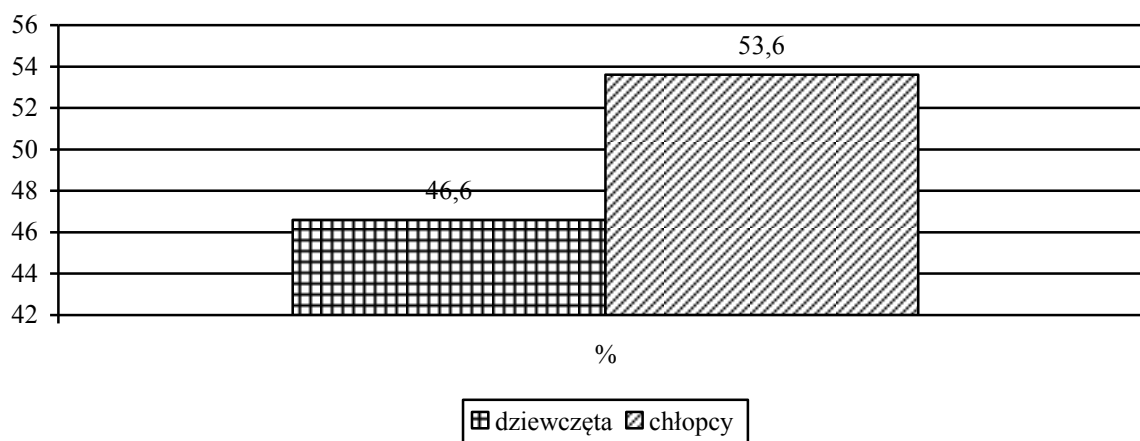
Płeć badanych uczniów w badaniach w Rzeszowie

Wyszczególnienie	Liczba	%
Dziewczęta	358	46,6
Chłopcy	415	53,6
Brak odpowiedzi	1	0,1
Razem	774	100,0

Źródło: badania własne

Wykres 1.3

Płeć respondentów (bez braków odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne

Na podstawie danych zawartych w tabeli widać, że w badaniach uczestniczyło 53,6% chłopców oraz 46,6% dziewcząt. Istnieje, zatem względna równowaga pomiędzy respondentami ze względu na płeć.

Kolejną zmienną poddaną analizie jest wykształcenie „głowy rodziny” respondentów. Ilustruje to tabela 1.4 i wykres 1.4.

Tabela 1.4

Wykształcenie „głowy rodziny” respondentów w badaniach w Rzeszowie

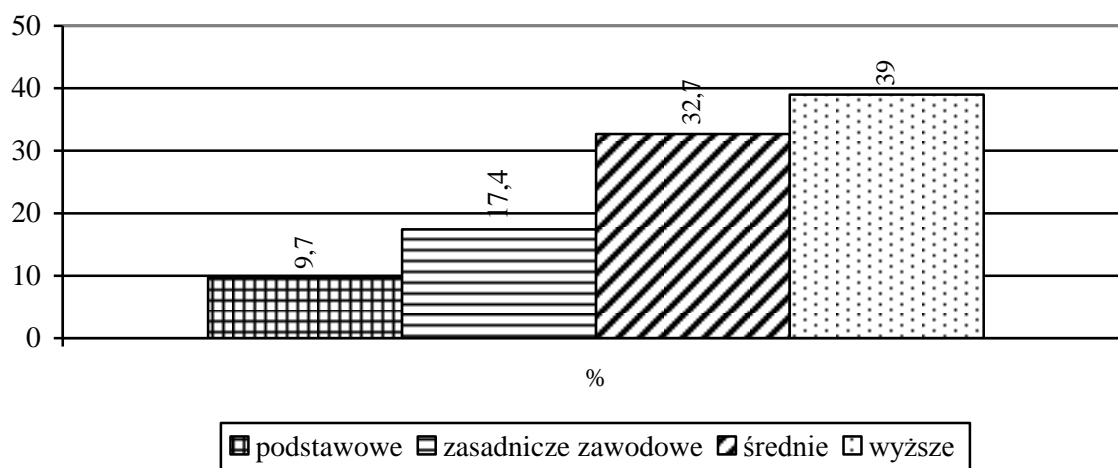
Wyszczególnienie	Liczba	%
Podstawowe	75	9,7
Zasadnicze zawodowe	135	17,4

Średnie	253	32,7
Wyższe	302	39,0
Brak odpowiedzi	9	1,2
Razem	774	100,0

Źródło: badania własne

Wykres 1.4

Wykształcenie „głowy rodziny” (bez braków odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne

Analiza danych pokazuje, że 9,7% respondentów deklaruje, że ich rodzice mają wykształcenie podstawowe, 17,4% deklaruje, że zasadnicze zawodowe, za to 32,7% twierdzi, że średnie, a 39,0%, że wykształcenie wyższe.

Ostatnią zmienną poddaną analizie jest miejsce zamieszkania respondentów. Ilustruje to tabela 1.5 i wykres 1.5.

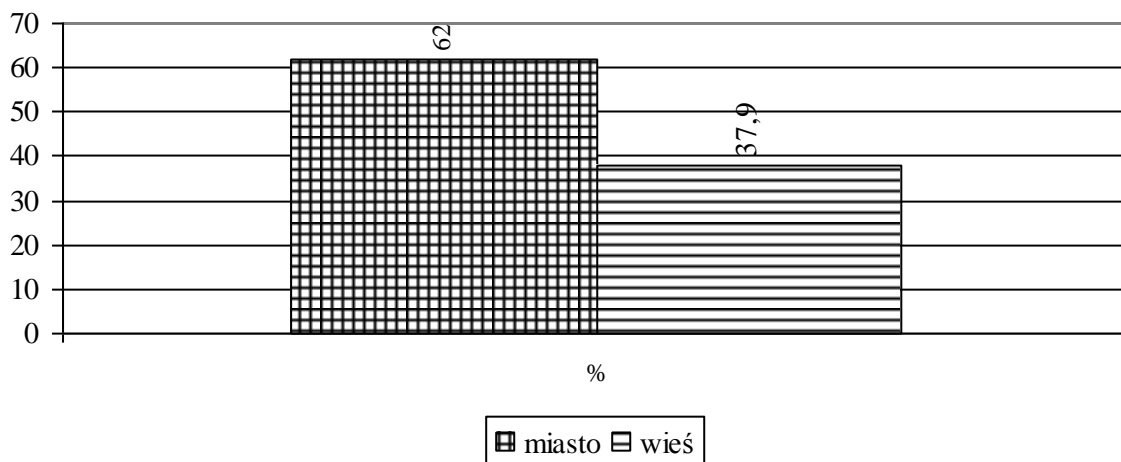
Tabela 1.5

Miejsce zamieszkania respondentów w badaniach w Rzeszowie

Wyszczególnienie	Liczba	%
Miasto	480	62,0
Wieś	293	37,9
Brak odpowiedzi	1	0,1
Razem	774	100,0

Źródło: badania własne

Miejsce zamieszkania (bez braków odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne

Analiza danych wykazuje, że 9,7% respondentów deklaruje, że ich rodzice mają wykształcenie podstawowe, natomiast 17,4% deklaruje, że zasadnicze zawodowe, z kolei 32,7% badanych twierdzi, że ich rodzice mają wykształcenie średnie, a 39,0% badanych, że wykształcenie wyższe.